

Едуард Прошчук

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Україна*

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА ЄС ЩОДО СПОРТУ

Eduard Proshchuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

THE MAIN STAGES OF THE EU SPORTS LAW AND POLICY FORMATION

The author outlines the importance of the sports sector for the European Union, primarily as an economic activity and as an opportunity to spread the EU's values and combat negative phenomena in the industry. The author argues that the political dimension of EU activity in the field of sport is complemented by the various decisions and actions of EU institutions related to the development of EU sports law. Thus, the author identifies three main stages in the formation of law, and simultaneously the EU policy on sport. These stages begin with the first decisions of the EU Court of Justice relating to sport and end with the constitutional consolidation of the EU's competence in the sport with the signing of the Lisbon Treaty.

In addition, the article describes the EU's current activity in this field. The author analyzes Commission documents and outlines the main goals and objectives set out in the EU White Paper on Sport and in the EC Work Plans. The author notes that because of the economic importance and the need to promote sport among the EU population in order to increase its productivity, the EU will continue to become an increasingly important player in the development of the sports industry in Europe.

Keywords: sport, EU, Bosman case, sports law, EU White Paper on Sport, Court of Justice of the European Union (CJEU).

Інтерес Європейського Союзу до спорту проявляється у трьох основних аспектах. По-перше, ЄС підходить до спорту як до дискретної, енергійної промисловості або економічної діяльності, яка не лише сприяє зростанню робочих місць в державах-членах ЄС, а й спонукає до налагодження відповідності основам права ЄС.

Проведене дослідження щодо впливу спортивної галузі на економіку ЄС наявно демонструє, що у 2012 році валовий внутрішній продукт (ВВП), пов'язаний зі спортом, становив 279,7 млрд євро, або 2,12% від загального ВВП в ЄС. Крім того, у даній галузі працює 5,67 млн працівників, частка яких складає 2,72% працездатного населення ЄС. Ці цифри вказують на те, що спорт – це економічна діяльність, яка інтенсивно сприяє зайнятості, тому становить більшу частку в показниках зайнятості ЄС, ніж у ВВП. Таким чином, дослідження доводить, що збільшення ВВП на 1% від спорту зумовлює виникнення додаткових 1,35% робочих місць¹. Це важливий фактор для розуміння, значної ролі спорту в боротьбі з безробіттям, особливо серед молоді².

Найбільшими сферами, пов'язаними зі спортом, є освіта (51,2 млрд. євро, майже 1,1 млн співробітників), спортивні послуги (42,1 млрд. євро, 749 тис. співробітників), державне управління (32,2 млрд. євро, 503 тис. співробітників), готельні послуги та ресторанне господарство (23,2 млрд. євро, майже 586 тис. співробітників), а також роздрібна торгівля (19,9 млрд. євро, майже 587 тис. співробітників). Тільки ці п'ять секторів становлять 1,29% ВВП ЄС і 1,70% його зайнятості.

Крім того, завдяки спорту зростає прибуток від туризму. В середньому у 2014 році в усьому

¹ DG for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission) (2018). *Study on the Economic Impact of Sport through Sport Satellite Accounts*. <<https://publications.europa.eu/s/mzQ9>>.

² DG for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission) (2017). *Study on the contribution of sport to the employability of young people in the context of the Europe 2020 Strategy*. <<https://publications.europa.eu/s/mzRh>>.

світі було проведено від 12 до 15 мільйонів міжнародних поїздок з метою перегляду спортивних подій. Виходячи з цих цифр, Європейська Комісія визнала, що економічний вплив галузей, пов'язаних зі спортом, часто недооцінюється, як і правові питання, що супроводжують цей сектор¹.

ЄС також визнає, що неекономічний характер спорту сприяє зростанню індивідуального добробуту, єдності громад і відображає ключові соціальні цінності, які ЄС прагне поширювати серед своїх держав-членів і за їхніми межами. Цей аспект політики щодо соціальних та медичних переваг спорту є темою, яка пов'язує ключові політичні ініціативи у сфері спорту, такі як Біла книга ЄС щодо спорту у 2007 році, а пізніше – з 2009 року, – статті 165 Договору про ЄС, яка надає ЄС нову підтримку компетенції у сфері спорту. Стаття стала зміцненням доказової бази для формування політики у сфері спорту, а для науковців – демонстрацією того, як і чому спорт може змінити соціально-економічне благополуччя ЄС, про що йтиметься нижче.

Третій аспект інтересу полягає в тому, що ЄС прагне пом'якшити низку явищ у спорті, які перешкоджають його розвитку і становлять загрозу цінностям спорту: як допінг; бідні структури управління; гендерні, вікові чи соціальні бар'єри для розширення масовості спорті. Задля цього ЄС фінансує відповідні дослідницькі проекти, розповсюдженню яких сприяють такі ініціативи, як Європейський тиждень спорту, а також Спортивний форум ЄС, що став платформою для структурованого діалогу між європейськими інституціями, грантоотримувачами та учасниками спорту.

Так, короткий огляд порядку денного Спортивного форуму ЄС, який пройшов у квітні 2019 року в м. Бухаресті, ілюструє різноманітність напрямів діяльності, цікавих сьогодні для ЄС в рамках його дій щодо спорту, що доводить вищезазначений аспект зацікавленості ЄС, наприклад: протидія допінгу, роль шкіл у сфері спорту, діяльність спортивних федерацій, роль жінок в спорті, правове забезпечення та підтримка маловідомих видів спорту в ЄС². Крім цього, досить часто в дискусіях на попередніх форумах порушувались такі питання, як гендерне насильство в спорті, цифрові технології, регулювання агентів, роль волонтерства й соціальної інклюзії у спорті, а також спортивна дипломатія ЄС.

Політичний аспект діяльності ЄС у сфері спорту доповнюють різноманітні рішення та дії, пов'язані з розвитком спортивного права ЄС, як приміром, рішень Суду ЄС або окремих дій чи рішень Європейської Комісії. Тому варто проаналізувати етапи формування законодавчої компетенції ЄС у галузі спорту.

Так, протягом довгого періоду чи діяльність ЄС у галузі спорту не мала формального статусу на рівні загальноєвропейського договору, тому була обмежена конституційним принципом. Римський договір 1957 року не наділив ЄС компетенціями щодо розробки спортивної політики, і тому багато років його участь у розвитку спортивної галузі була *ad hoc*, спорадичною та конституційно сумнівною.

Директор Центру досліджень спортивного права університету Edge Hill Р. Перріш вважає, що відсутність формального статусу політики ЄС щодо спорту в Договорі між 1957 та 2009 роками означало, що дії ЄС у спорті переважно керувалися рішеннями Європейського суду, пов'язаними зі спортом. Оскільки спорт став практикуватися як економічна діяльність, низка судових рішень поступово визначала стосунки спорту з ЄС, при цьому деякі з цих судових рішень викликали критику з боку учасників спортивного руху. Занепокоєння, як зазначає вчений, полягало в тому, що без чітких меж компетенцій ЄС, які були б ухвалені на рівні Договору з урахуванням автономії та специфіки спорту, цей сектор міг бути пошкоджений через «нечутливе» застосування компетенцій єдиного ринку ЄС. Насамперед це стосувалося застосування права ЄС, яке визначало свободу руху та законодавства про конкуренцію³.

Таким чином, доцільно виділити **перший етап** формування політики ЄС щодо спорту, починаючи з моменту застосування права ЄС до галузі згідно через із першими рішеннями Суду ЄС (тоді Суду Європейських співтовариств) і до т. зв. справи Босмана.

Першою такою справою виявився позов 1974 року, двох спортсменів «гонки за лідером» (вид

¹ Anderson, J., Parrish, R., García, B. (2018). Introduction to the Research Handbook on EU Sports Law and Policy. <<https://books.google.com.ua/books?id=W4dIDwAAQBAJ&pg>>.

² European Commission 2019. *EU sport forum 2019 Programme*. <https://ec.europa.eu/sport/sites/sport/files/2019_sport_forum_agenda.pdf>.

³ Parrish, R. (2018). Sources and origins of EU sports policy. *Research Handbook on EU Sports Law and Policy*. <<https://books.google.com.ua/books?id=W4dIDwAAQBAJ&pg>>.

велосипедних змагань, у яких велосипедист дуже близько слідує за мотоциклом (темпером), що створює аеродинамічний «мішок» і дозволяє велосипедисту розганятись до швидкості 100 і більше км. на годину). Двоє голландських мотоциклістів Волрейв і Кох були одними з найкращих «темперів» світу. Коли представники Голландії не отримали найвищих результатів у міжнародних змаганнях, Волрейв і Кох вирішили запропонувати свої послуги велосипедистам інших національностей, зокрема бельгійцям та німцям. Однак правила Міжнародного союзу велосипедистів встановлювали, що як «темпер» так і велосипедисти, мали бути однакової національності. Волрейв та Кох розглядали це правило як дискримінаційне за національною ознакою та як жорстке обмеження їхніх професійних можливостей. На цій підставі, вони звернулися до Суду ЄС з приводу порушення загального положення про недискримінацію відповідно до статті 18 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) про вільне переміщення найнятих осіб (стаття 45 ДФЄС) та свободу надання послуг відповідно до статті 56 ДФЄС.

Розглядаючи цю справу, Суд ЄС мав спершу вирішити, чи застосовується законодавство ЄС до спорту. Не вагаючись, Суд визнав, що спорт підпадає під дію права ЄС, оскільки він є економічною діяльністю згідно статті 2 ДФЄС¹. Крім того, Суд ЄС постановив, що положення ДФЄС застосовуються до правил, встановлених органами управління спортом, попри їхній приватний характер. Таким чином, спорт уперше підпадає під ретельний контроль європейського законодавства. Водночас слід, що зазначити Суд визначив компетенцію права ЄС лише на економічну складову спорту. Так, у справі щодо питання про дискримінацію за національністю, Суд постановив, що право ЄС не впливає на склад спортивних команд, зокрема національних команд, формування яких є питанням виключно спортивного інтересу і за своєю суттю немає нічого спільного з економічною діяльністю.

Як зазначає професор Б. Гарсія, Суд ЄС своєю постановою започаткував чітке розмежування між економічними наслідками професійного спорту та видами спорту, що не є економічно мотивованими. Тому головним внеском даної справи, можна вважати розширення законодавства ЄС на економічний вимір спорту².

Через два роки після справи Волрейва та Коха Суд ЄС повторив свою позицію у справі Дона проти Мантеро³. Італійський суд попросив Суд ЄС роз'яснити, чи сумісні національні правила професійного футболу в Італії з Договором про заснування Європейської економічної спільноти. Зокрема, Суд ЄС повинен був з'ясувати, чи слід вважати футболістів такими, що є працевлаштовані, як це зазначено в Договорі, і відповідно, чи свободи, надані Договором, перешкоджають спортивним федераціям встановлювати дискримінаційні правила.

У постанові Суд ЄС переформулював і підтвердив унікальність спорту, як це було зазначено у справі Волрейва, параграфом 14 Суд постановив, що положення Договору не перешкоджають:

14. [...] прийняти правила чи практику, яка виключає іноземних гравців від участі в певних матчах з причин, що не мають економічного характеру, що стосуються відповідно до конкретного випадку та контексту таких матчів і, таким чином, мають лише спортивний інтерес, як, наприклад, матчі між національними командами різних країн.

Таким чином, на думку К. Пієтлович, у справі Дона проти Мантеро, Суд ЄС змінив і обмежив постанову справи Волрейва настільки, що виняток щодо складу національних команд було переформульовано на виключення гравців з участі в певних матчах що мають «лише спортивний інтерес»⁴.

Крім того, пунктом 19 Суд ЄС визнав професійних і напівпрофесійних гравців суб'єктами захисту. Причиною цього було відмежування правил, що стосуються їхньої діяльності, від правил, дотичних до самодіяльності, неекономічної діяльності, яка, ймовірно, не підпадає під захист, передбачений Договором щодо принципу свободи пересування.

¹ Walrave B.N.O. and Koch L.J.N. v Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo. Case 36-74. (1974). *Judgment of the Court of 12 December 1974*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61974CJ0036&from=EN>>.

² García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>.

³ Gaetano Donà v Mario Mantero (1976). *Judgment of the Court of 14 July 1976*. Case 13-76. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0013>>.

⁴ Pijetlovic, K. (2015). EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football. *ASSER International Sports Law Series*, 104.

Варто зазначити, що Європейська Комісія діяла доволі пасивно у відповідь на новий пункт порядку денного ЄС. Р. Перріш зазначає, що після постанови у справі Дона, Європейська Комісія висловила стурбованість обмеженнями щодо свободи пересування, встановленими органами управління спорту, однак не розпочала жодних серйозних дій, спрямованих на керівні органи спорту, щоб гарантувати дотримання Договору¹. Натомість, Комісія вирішила у 1978 р. скористатись «примирливим» підходом і встановити контакти з футбольними органами, «намагаючись досягти компромісу з національними федераціями щодо усунення будь-якої дискримінації»².

У 1978 р. відбулася зустріч між Європейським Комісаром з питань внутрішнього ринку, Митного союзу та промисловості Е. Давіньйоном і представниками Спільки європейських футбольних асоціацій (УЄФА), що завершилась укладенням угоди, згідно з якою УЄФА довелось скасувати дискримінацію за національною ознакою. Зокрема УЄФА зобов'язалась скасувати обмеження щодо кількості контрактів, укладених кожним клубом із гравцями інших держав-членів, а також визначила кількість таких гравців, які можуть брати участь у будь-якому одному матчі, до двох. Цей ліміт не застосовувався до гравців, що проживали п'ять років у відповідній державі ЄС. Однак, як зазначає Д. МакАрдл, до 1984 року вона не зробила жодних кроків для виконання цієї угоди, тому Комісія заявила, що порушить судові процеси проти УЄФА, якщо вільний рух не буде запроваджений до початку сезону 1987-1988 рр. У 1986 році у внутрішньому звіті Європейської Комісії було виявлено, що угода 1978 року не була виконана так, як обіцяла УЄФА. Керівництво УЄФА було викликане на чергову зустріч із Комісією в 1987 році, на якій зобов'язалося змінити деякі норми квотування з початку сезону 1990-1991 та здійснити подальший перегляд квот і трансфертів у 1991 році³.

У 1989 році Комісія поставила під сумнів, готовність УЄФА до змін. Європейський Парламент рекомендував програму реформ, і Комісія погрожувала вдатися до жорстких мір і взагалі звільнити галузь від обмежень, якщо УЄФА продовжить не виконувати угоду. Лише у квітні 1991 року УЄФА зобов'язалося зняти з липня 1992 року обмеження для кількості іноземних гравців, у внутрішніх матчах будь-якого клубу. З того часу вітчизняні футбольні ліги несуть відповідальність за встановлення верхніх обмежень щодо участі іноземців у внутрішніх матчах. При цьому вони повинні відповідати встановленому УЄФА мінімуму трьох негромадян (тобто тих, хто не мав права виступати за національну команду) плюс двох «асимільованих» гравців на команду. Як зазначає Д. МакАрдл, на практиці національні ліги використовували мінімальну квоту УЄФА як свою максимальну⁴.

Другий етап формування політики ЄС щодо спорту розпочинається з революційної, за своїм впливом на спорт в Європі, справи Босмана та закінчується рішенням у справі Мека-Медіні у 2006 році та початком підготовки до Лісабонської Угоди.

Рішенням у справі Босмана проти Футбольної асоціації Бельгії та інших сторін, Європейський суд суттєво змінив відносини між ЄС та європейським спортом.

Кількаразовий чемпіон Бельгії ФК "Льєж" запропонував 26-річному футболістові Жан-Марку Босману продовжити контракт з 75-відсотковим зниженням зарплати. Футболіста це, звичайно ж, не влаштувало, і він спробував перейти до французького ФК "Дюнкерк". Однак за тодішніми правилами, клуб протягом двох з половиною років зберігав права на компенсацію за гравця, у якого завершився контракт. І ФК "Льєж" у повній відповідності з правилами УЄФА, враховуючи зарплату гравця і його віковий коефіцієнт оцінив трансфер Босмана приблизно на мільйон доларів. Незважаючи на те, що за кілька років до цього "Льєж" придбав футболіста за суму, приблизно в десять разів меншу, досягти компромісу не вдалося, і Босман залишився без роботи. Футболіст почав судитися з "Льєжем", Федерацією футболу Бельгії і УЄФА, вимагаючи від них 16 мільйонів бельгійських франків (приблизно 450 тисяч доларів) за матеріальну й моральну шкоду за відлучення від великого футболу.

Адвокат Босмана К.-О. Ленц, довів у бельгійському суді, що прийняте Європейським співтовариством законодавство забороняє обмежувати право людини на свободу пересування при

¹ Parrish, R. (2003). *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press, 91.

² García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>.

³ McArdle, D. (2000). *From Boot Money to Bosman: Football, Society and the Law*. London: Cavendish. <<https://epdf.pub/football-society-and-the-law.html>>.

⁴ McArdle, D. (2000). *From Boot Money to Bosman: Football, Society and the Law*. London: Cavendish. <<https://epdf.pub/football-society-and-the-law.html>>.

закінченні дії контракту, і вимога будь-якої компенсації є грубим порушенням закону, що спонукало його подати позов до Суду ЄС. Цікавим фактом є те, що представником УЄФА в Суді був юрист Т.Грім, який із квітня 2018 року є президентом Української Прем'єр ліги (УПЛ).

15 грудня 1995 року Суд ЄС виніс постанову, яка стосувалася не лише конкретної справи Босмана, а й усього управління футболом (та іншими видами спорту за ефектом доміно). Наслідком рішення для футболу стало з одного боку різке зростання зарплати футболістів екстра-класу, а з другого, – негативний вплив на розвиток дитячо-юнацьких шкіл. Так, клуби, які раніше виживали за рахунок продажу гравців, тепер змушені були відпускати їх задарма або продавати, навіть задовго до закінчення контракту.

Суд ґрунтував свою ухвалу на принципі вільного переміщення працівників, заявивши, що це один із основних принципів Спільноти. Суд постановив, що система передачі гравців у футболі (як і багатьох інших видах спорту) порушує статтю 48 Договору про ЄС, оскільки даний принцип вимагає обов'язкової плати за трансфер, навіть коли гравець був наприкінці свого контракту. Більше того, Суд ЄС зауважив, що ця ж стаття також забороняє «застосовувати правила, встановлені спортивними асоціаціями, згідно з якими на матчах у змаганнях, які вони організують, футбольні клуби можуть мати лише обмежену кількість професійних гравців, які є громадянами інших держав-членів»¹. Європейський суд посилається на свою прецедентну практику у справах Волрейва та Дона, щоб вкотре підтвердити, що спорт підпадає під дію законодавства ЄС у частині економічної діяльності, що професійних футболістів слід вважати працівниками, які займаються господарською діяльністю (п. 73-74).

Суд також постановив, що правила непрофесійного спорту можуть залишатися поза сферою дії Договору, але у випадку купівлі-продажу гравців немає жодних аргументів для допущення порушення законодавства ЄС. Так, вперше Суд ЄС визнав незаконним згідно Римського договору положення, прийняте органом управління спортом. Таким чином, на думку Б. Гарсії, основним наслідком справи Босмана стало те, що питання спорту зараз є на порядку денному ЄС, і, навпаки, важливість Європейського Союзу нарешті відчувли спортивні організації (особливо футбол)².

Оскільки Суд ЄС заявив, що європейський закон стосується лише економічних аспектів спорту, надалі дії Європейської Комісії зосереджених на регулюванні спорту як ринку. Зокрема після справи Генеральний директорат ЄК з питань конкуренції, став особливо активним. Так, після винесення рішення, Комісія була впевнена у тому, щоб справа Босмана «чітко застосовувалась і до подібних випадків у інших видах спорту», тому вони «вивчали наслідки справи Босмана для інших видів спорту»³. Більше того, як відзначає Б. Гарсія, виконавча влада не зупинялася на застосуванні положень про вільний рух, які були основними в справі Босмана, але також розглядала можливе застосування політики конкуренції у комерційній діяльності професійного спорту. Європейська Комісія мала намір дослідити обмеження конкуренції відповідно до статті 85 Договору, що виникають у зв'язку з економічною діяльністю в професійному спорті, і, отже, вона залишала за собою право вживати заходів щодо національних спортивних федерацій, де це необхідно для забезпечення відповідності законодавству про конкуренцію Співтовариства. Як наслідок, до Комісії було подано велику кількість скарг на політику конкуренції⁴.

Причиною цього зростання були, насамперед, збільшення трансляції спортивних змагань і наслідки постанови Босмана, яка давала зрозуміти всім, що спорт належить до законодавства ЄС⁵.

¹ Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman. Case C-415/93. (1995). *Judgment of the Court of 15 December 1995*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415>>.

² García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>.

³ Answer given by Mr Oreja on behalf of the Commission (7 February 1996) to the written question E-2773/95 by Tony Cunningham (PSE) to the Commission (12 October 1995) (96/C 137/04). *Official Journal of the European Communities. No C 137/3. 1996*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1996_137_R_0001_01&qid=1565770413995&from=EN>.

⁴ García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>.

⁵ Gardiner, S., James, M., O'Leary, J., Welch, R. (2001). *Sports Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 386.

Таким чином, компетенції Європейської Комісії щодо спорту була зосереджена у чотирьох сферах¹:

- спортивне обладнання та мерчандайзинг;
- організація спорту;
- організація продажу квитків;
- трансляція спортивних змагань.

У 2006 році Суд ЄС у постанові по справі К. Делієге² підтвердив своє рішення, про те що відповідальність за відбір спортсменів, які беруть участь у міжнародних спортивних змаганнях, лежить на національних спортивних федераціях, оскільки таке обмеження властиве організації спорту. Зазначаючи, що правила відбору міжнародних турнірів не суперечать законодавству ЄС, дане рішення підтримало специфіку спортивних структур і посилює автономію спорту щодо встановлення спортивних правил.

Доволі важливим стало рішення Суду ЄС у справі Д. Мека-Медіни та І. Майцена³. Зокрема, Суд визначив сумісність антидопінгових правил Міжнародних спортивних федерацій з правилами конкуренції ЄС. У своєму вердикті Європейський суд прийняв антидопінгову юрисдикцію, але вважає, що оцінка того, чи є спортивна норма сумісною із законодавством ЄС, може бути зроблена лише у кожному конкретному випадку. У постанові було зауважено, що навіть положення, притаманні організації спортивних змагань, можуть бути подані Європейським судом на випробування пропорційності: Суд перевіряє, чи обмеження притаманні цілям, що переслідуються регламентом, і чи є вони обмежені тим, що необхідно для забезпечення належного ведення змагального спорту.

Третій етап, який триває досі, розпочався з підготовки та підписання у 2007 році Лісабонської угоди, що містить статтю 165, яка регламентує компетенцію ЄС у сфері спорту.

З підписанням Лісабонської угоди, ЄС набув специфічної компетенції щодо підтримки або доповнення дій держав-членів у галузі спорту. П. 1 статі 165 деталізує спортивну політику, заявляючи, що ЄС сприятиме просуванню європейських спортивних питань, беручи до уваги специфічний характер спорту, його структури, засновані на добровільній діяльності та його соціально-виховну функцію. У пункті 2 йдеться про розвиток європейського виміру в спорті, сприяння чесним і відкритим змаганням, співпраці спортивних організацій та захист фізичної та моральної доброчесності спортсменів і спортсменок, особливо молодих» [1⁴. Крім того, Союз і держави-члени заохочують співпрацю у сфері освіти та спорту із третіми країнами та компетентними міжнародними організаціями, зокрема з Радою Європи.

Таким чином, стаття 165 Лісабонської угоди дозволяє розробити пряму підтримуючу та доповнюючу політику у галузі спорту. Раніше, щоб уникнути звинувачень у діях за межами своїх повноважень, ЄС пов'язував свої програми фінансування спорту з існуючими компетенціями Договору, такими як освітня політика. Стаття 165, дозволяє ЄС безпосередньо фінансування спорту без необхідності обґрунтовувати цю дію з посиланням на інші компетенції Договору. Лісабонська угода відкрила низку можливостей для інституцій ЄС, включно з програмами фінансування соціальної інклюзії, зміцнення здоров'я, освіти й навчання, волонтерства, боротьби з допінгом, захисту неповнолітніх, протидії насильству і корупції у спорті, сприяння належному управлінню в спортивній галузі та підтримки розвитку добре дослідженої доказової бази щодо актуальних проблем у спорті.

У рамках дослідження для Європейського Парламенту щодо впливу Лісабонської угоди на політику ЄС щодо спорту опитувані фахівці визначили три пріоритетні напрямки його дій у галузі спорту: 1) спортивне здоров'я та освіта; 2) визнання та заохочення волонтерства у спорті; 3) розвиток

¹ García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>.

² Christelle Delière v Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo (C-51/96) and François Pacquée (C-191/97). *Judgment of the Court of 11 April 2000*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61996CJ0051>>.

³ David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities. Case C-519/04 P. *Judgment of the Court (Third Chamber) of 18 July 2006*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0519>>.

⁴ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу 2010 (Верховна Рада України). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06>.

спортивної діяльності як інструменту соціального включення¹. Ці пріоритети мають чітке відображення майже у всіх діях ЄС.

Незабаром було підготовлено Білу книгу щодо спорту, яка була опублікована Європейською Комісією у 2007 році та повністю підтримувала дані пріоритети. Цей документ став першою «всебічною» ініціативою ЄС у даній галузі. Він, зокрема, мав на меті надати стратегічну орієнтацію на роль спорту в Європі, заохочуючи дискусії щодо конкретних питань та підвищуючи видимість спорту у розробці політики ЄС. Супровідний План дій «П'єра де Кубертена» перевів ці загальні цілі у конкретні пропозиції та визначив низку заходів, які Європейська Комісія повинна реалізовувати або підтримувати у межах трьох обширних розділів, що стосуються основних аспектів спорту: його ролі в суспільстві, економічних аспектів і його організації.

Таким чином, Біла книга заклала основи для розробки політики ЄС щодо спорту, забезпечивши структурований діалог із зацікавленими сторонами у спорті, запропонувавши основу для впровадження діяльності, пов'язаної зі спортом, у відповідні фонди, програми та ініціативи ЄС і проклала шлях до посилення політичної співпраці з державами-членами. ДФЄС надав Союзу чіткий мандат розробити і реалізувати координовану ЄС спортивну політику, підтриману конкретним бюджетом, та розвивати співпрацю з міжнародними органами у галузі спорту.

У своєму повідомленні «Розвиток європейського виміру у спорті» – першому політичному документі, виданому після набуття чинності Лісабонської угоди, Європейська Комісія виклала свої ідеї щодо того, як ця нова компетенція ЄС може бути реалізована на практиці². Спираючись на Білу книгу, документ визначив сфери співпраці на рівні ЄС, наполягаючи, зокрема, на додану вартість, яку Союз міг би принести у вирішення, наприклад, відсутності порівнянних даних про спортивний сектор ЄС, як основи для розробки політики, або у протистоянні з транснаціональними викликами, такими як допінг, договірні матчі або діяльність спортивних агентів.

Наступні Робочі плани ЄС щодо спорту на 2011-2014 та 2014-2017 роки, прийняті Радою ЄС, ще більше роз'яснювали роль Союзу та його держав-членів у розвитку спортивної галузі. Європейський Парламент, підтримуючи їх різними резолюціями, відіграв важливу роль у формуванні спеціального бюджету на спортивну політику.

У своїй оцінці результатів другого плану (2014-2017) Комісія визнала його успішним в тому сенсі, оскільки всі заплановані дії відзначилися належним рівнем якості. Методи роботи виявились ефективними у налагодженні постійного діалогу із зацікавленими сторонами та державами-членами щодо ключових європейських видів спорту. Експертні групи були привілейованим місцем для створення мереж. Вони дозволили посилити співпрацю між державами-членами та спортивними організаціями. Водночас Комісія також зауважила незначний вплив результатів його виконання. Деякі результати, особливо з великих спортивних змагань та фізичного виховання в школах, не відповідали політичним цілям ЄС. Значна кількість заходів концентрувалася на конференціях, семінарах чи заходах з підвищення обізнаності. Однак, інші не виявились дуже цінними згідно оцінки в Раді ЄС. Більше того, Комісія висловила сумніви щодо їх впливу чи ефективності використання при розробці національної політики в державах-членах.

Останній Робочий план ЄС щодо спорту Рада ЄС затвердила у 2017 році і його виконання триватиме до 2020 року. Ключовими пріоритетами діяльності ЄС у галузі спорту на цих 3,5 років визначено: 1) цілісність спорту; 2) економічний вимір спорту; 3) взаємодія спорту й суспільства. У першому пріоритеті визначальними темами є боротьба з допінгом, належне управління, безпека неповнолітніх та збереження специфіки спорту. У рамках другого пріоритету ключовими темами визначено інновації у спорті, його місце в Єдиному цифровому ринку ЄС. У третьому пріоритеті акцент приділяється спорту та медіа, ролі тренерів, освіти у та через спорт, соціальній інклюзії, взаємодії спорту та охорони здоров'я і довкілля, а також спортивній дипломатії. Результати, пов'язані з пріоритетами, включають обмін найкращими практиками, настановами, висновками Ради, звітами та майбутніми стратегіями³.

¹ European Parliament (2010). *The Lisbon Treaty and EU sports policy. Study.*

<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_EN.pdf)>.

² European Commission (2011). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Developing the European Dimension in Sport COM(2011) 12 final.* <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52011DC0012>>.

³ European Council (2017). *Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member*

Варто також зазначити, що згідно з опитуванням Євробарометра, 59% європейців ніколи не займалися або рідко займаються спортом. Як результат, здоров'я і добробут людей, як і економіка страждають при збільшенні витрат на охорону здоров'я, а також через втрату продуктивності на робочому місці та зниження працездатності населення. Для того, щоб громадяни краще це усвідомлювали, ЄС популяризує сам спорт та власну політику щодо даної галузі через програму Erasmus + та ініціативу «Європейський тиждень спорту», як на рівні ЄС, так і на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Висновки

Важливість спортивної галузі для розвитку Європейського Союзу є беззаперечною. Зважаючи на її роль для економіки та великої кількості зайнятих осіб у цій сфері, ЄС звертає увагу на стан і перспективи розвитку спорту, що є доцільним, якщо врахувати велику кількість безробітних серед молоді (15% у середньому в державах-членах та більше 30% в окремих країнах, як Іспанія, Португалія та Греція)¹.

Крім того, діяльність ЄС у спорті сприяє поширенню таких цінностей, як інклюзивність, гендерна рівність, чесна гра, доступність спорту для різних соціальних груп, що пересікається з ключовими цінностями ЄС.

Політичний аспект діяльності ЄС у сфері спорту, доповнюється окремими рішеннями та діями інституцій ЄС, що пов'язані з розвитком спортивного права ЄС. Тому етапи формування правової компетенції ЄС щодо спорту відповідають розвитку політики ЄС у цій сфері. Таким чином, можна виділити три ключові етапи у розвитку спортивного права ЄС: перший починаючи з перших рішень Суду ЄС у 1978 році до справи Босмана 1995 року; другий пов'язаний з результатами впливу справи Босмана і розвитком права через подальші рішення Суду ЄС і початок діяльності Європейської Комісії у спорті, зокрема через призму економічної діяльності в цій галузі; третій починається з підписанням Лісабонської Угоди у 2007 році, що містить 165 статтю щодо спорту і окреслює компетенцію ЄС в даній галузі, та триває досі.

Серед найновіших документів, які визначають діяльність ЄС у галузі спорту є Повідомлення Європейської Комісії від 2011 року щодо розвитку спорту в Європі та Робочий план Комісії щодо спорту на 2017-2020 рр., який окреслює більш чіткі завдання, виходячи з політичних цілей, закладених у Повідомленні.

На сучасному етапі ЄС використовує низку інструментів для популяризації власної політики у цій галузі, зокрема спорт є невід'ємною частиною програми ЄС з питань освіти, молоді та спорту на 2014-2020 роки – Erasmus +. Так, 1,8% річного бюджету Erasmus + присвячено діяльності, пов'язаній зі спортом, з метою підтримки партнерської співпраці та неприбуткових спортивних заходів. Програма також покликана сприяти зміцненню доказової бази для вироблення політики та підтримувати діалог з відповідними європейськими стейкхолдерами. Крім того, у 2012 році стартував Європейський тиждень спорту як набір ініціатив для заохочення громадян до занять фізичними вправами. ЄС підтримує його через фінансування у рамках програми Erasmus +.

References:

1. Anderson, J., Parrish, R., García, B. (2018). *Introduction to the Research Handbook on EU Sports Law and Policy*. <<https://books.google.com.ua/books?id=W4dlDwAAQBAJ&pg>>. [in English].
2. Answer given by Mr Oreja on behalf of the Commission (7 February 1996) to the written question E-2773/95 by Tony Cunningham (PSE) to the Commission (12 October 1995) (96/C 137/04). *Official Journal of the European Communities. No C 137/3. 1996*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1996_137_R_0001_01&qid=1565770413995&from=EN>. [in English].
3. Christelle Delière v Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo (C-51/96) and François Pacquée (C-191/97). *Judgment of the Court of 11 April 2000*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61996CJ0051>>. [in English].
4. David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities. Case C-519/04 P. *Judgment of the Court (Third Chamber) of 18 July 2006*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0519>>. [in English].
5. European Commission 2019. *EU sport forum 2019 Programme*. <https://ec.europa.eu/sport/sites/sport/files/2019_sport_forum_agenda.pdf>. [in English].
6. European Commission. DG for Education, Youth, Sport and Culture (2018). *Study on the Economic Impact*

States, meeting within the Council, on the European Union Work Plan for Sport (1 July 2017-31 December 2020). <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42017Y0615%2801%29>>.

¹ OECD (2018). *Youth unemployment rate*. <<https://data.oecd.org/unemp/youth-unemployment-rate.htm>>.

- of Sport through Sport Satellite Accounts*. <<https://publications.europa.eu/s/mzQ9>>. [in English].
7. European Commission. DG for Education, Youth, Sport and Culture (2017). *Study on the contribution of sport to the employability of young people in the context of the Europe 2020 Strategy*. <<https://publications.europa.eu/s/mzRh>>. [in English].
 8. European Council (2017). *Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on the European Union Work Plan for Sport (1 July 2017-31 December 2020)*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42017Y0615%2801%29>>. [in English].
 9. European Parliament (2010). *The Lisbon Treaty and EU sports policy. Study*. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_EN.pdf)>. [in English].
 10. European Commission (2011). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Developing the European Dimension in Sport COM(2011) 12 final*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52011DC0012>>. [in English].
 11. Gaetano Donà v Mario Mantero (1976). *Judgment of the Court of 14 July 1976*. Case 13-76. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0013>>. [in English].
 12. García, B. (2006). The European Union and Sport, rescuing the nation-state?. *ECPR Joint Sessions of Workshops*. <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/86bc8bfd-09f7-49a5-af23-991dc2e1a06c.pdf>>. [in English].
 13. Gardiner, S., James, M., O'Leary, J., Welch, R. (2001). *Sports Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing. [in English].
 14. *Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeyskyi Soiuz ta Dohovoru pro funkcionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu* (Verkhovna Rada Ukrainy). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06>. [in Ukrainian].
 15. McArdle, D. (2000). *From Boot Money to Bosman: Football, Society and the Law*. London: Cavendish. <<https://epdf.pub/football-society-amp-the-law.html>>. [in English].
 16. OECD (2018). *Youth unemployment rate*. <<https://data.oecd.org/unemp/youth-unemployment-rate.htm>>. [in English].
 17. Parrish, R. (2003). *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press. [in English].
 18. Parrish, R. (2018). Sources and origins of EU sports policy. *Research Handbook on EU Sports Law and Policy*. <<https://books.google.com.ua/books?id=W4dIDwAAQBAJ&pg>>. [in English].
 19. Pijetlovic, K. (2015). EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football. *ASSER International Sports Law Series*. [in English].
 20. Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman. Case C-415/93. (1995). *Judgment of the Court of 15 December 1995*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415>>. [in English].
 21. Walrave B.N.O. and Koch L.J.N. v Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo. Case 36-74. (1974). *Judgment of the Court of 12 December 1974*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61974CJ0036&from=EN>>. [in English].